

Klaus-Ridiger Maj

TAJNA DRUŠTVA

Moć, mit i stvarnost

Prevela s nemačkog
Jelena Mićović

■ Laguna ■

Naslov originala

Klaus-Rüdiger Mai
GEHEIME BÜNDE

Copyright © 2006 by Verlagsgruppe Lübbe GmbH & Co. KG,
Bergisch Gladbach

Translation Copyright © 2011 za srpsko izdanje, LAGUNA

SADRŽAJ

GDE IMA DIMA, IMA I VATRE	11
Ubistvo i borba za prevlast u Vatikanu.	14
Podriveni svet.	16
Tajno društvo, mreža ili sekta?	19

I NEMA MOĆ ZAVERE

TAJNA DRUŠTVA PODRIVAJU ITALIJU	29
Meternihova zavera protiv zaverenika	33
Poreklo karbonara	40
Rituali prijema i napredovanja	44
Ceremonije „velikih izabranika“	54
Preplašeni car.	63
PROTOTIP SVIH ZAVERENIČKIH DRUŠTAVA: SLOBODNI ZIDARI . . .68	
Velika loža Londona	69
Slobodni zidari osvajaju kontinent	74
Simboli i legende	79
Svetlo katedrala.	86

Graditelji i slobodni zidari	92
Tajno znanje	96
ODABRANA BRAĆA ROZENKROJCERI	105
Raspadanje jednog sveta.	109
Putovanje na Orijent Kristijana Rozenkrojca	116
Poreklo tajnog znanja	120
Manifesti Reda rozenkrojcera.	126
KOBNA ČEŽNJA ZA BOLJIM SVETOM	137
U potrazi za korenima: templari	139
Zavera nemačkog društva tajnih savetnika	145
Red zlatnih rozenkrojcera.	155
Zavera rozenkrojcera	163
Iluminati	168
Tajno društvo kao kadrovska partija	172
Uspešno ali besciljno.	180
Francuska revolucija – delo zaverenika?	185

II U VRTLOGU POLITIKE

TRUST MOZGOVA MEĐU NIŽIM INSTINKTIMA	193
<i>Protokoli sionskih mudraca</i> – izmišljeni pamflet i njegove posledice	194
Laž o svetskoj jevrejskoj zaveri	197
Izobličavanje stvarnosti – Germanski red	202
Početak zloupotrebe predaka – Društvo Tule	208
SKRIVENA INTRIGA – OTVORENO NASILJE	211
Studentsko udruženje <i>Germanija</i>	219
Uloga tajnih društava u oslobađanju Italije	226

PREVRAT U SHVATANJU – TAJNA DRUŠTVA U RUSIJI.	231
Ruski slobodni zidari	234
Otpor oficira: ustanak dekabrista.	241
Od zavere do klasne borbe	251
Okrutno delo narodnjaka	257
Statuti terora	265
Smrt caru	271
USKA STAZA KA MIRU – TAJNA DRUŠTVA U IRSKOJ	277
Vekovni frontovi	278
Katolički savezi, protestantska društva.	280
KRV ZA SVETU SRBIJU	284
<i>Crna ruka</i> – tajno društvo izaziva Prvi svetski rat	287
Atentat.	294
S ONE STRANE ZAKONA – S OVE STRANE MOĆI	296
Afrička tajna društva	298
Kineske trijade	306
Nemilosrdna gospoda mafijaši	317
III MOĆ TAJNIH DRUŠTAVA: STVARNOST I FIKCIJA	
UBISTVO I BORBA ZA PREVLAST U VATIKANU, 2. DEO	327
Tu nešto smrdi	328
Masonska loža <i>Propaganda Due</i>	333
U svetoj tajnosti – <i>Opus Dei</i>	342
„Moralna izvesnost“ ili prava istina u slučaju Esterman	348
Život u izmišljenom svetu – Sionski priorat.	350
A DANAS?	359
Ezoterička tajna društva.	360

Današnji templari i slobodni zidari	363
Od udruživanja do umrežavanja	365

ANEKS

Literatura	371
Ilustracije	375
Indeks	377

GDE IMA DIMA, IMA I VATRE

Jutarnja izmaglica se upravo bila razišla nad Temzom kada je ispod Mosta crnih fratara u Londonu pronađen muškarac, elegantno odeven, kako s omčom oko vrata visi s građevinske skele. Bilo je to 17. juna 1982. godine. Sat na ruci ovog čoveka stao je na 1 čas i 56 minuta.

Engleska policija je najpre tvrdila da se radi o samoubistvu, odabavši time nesumnjivo najneverovatniju moguću pretpostavku. Muškarac je u džepovima imao komade cigle i 15.000 američkih dolara u korišćenim novčanicama. Ubrzo se ispostavilo da navodni samoubica nije bio Englez, nego italijanski državljanin, i to ne bilo koji, nego najtraženiji Italijan na svetu tih dana. Za jedan intervju s ovim čovekom mnogi novinari prodali bi dušu đavolu.

Ali prekasno. Ispod Mosta crnih fratara je visilo mrtvo telo nekadašnjeg milijardera Roberta Kalvija (Robert Calvi), koji je zbog svojih bliskih veza s Vatikanom dobio nadimak Božji bankar. Nekoliko dana ranije, opraštajući se od svoje kćerke nagovestio joj je da bi papa morao da abdicira ukoliko on bude svedočio. I ne samo to: dao joj je do znanja da čak i kada bi sveštenici rasprodali Baziliku Svetog Petra, to ne bi bilo dovoljno da se pokriju svi troškovi koje bi prouzrokovala finansijska kriza nakon njegovog svedočenja.

Roberto Kalvi, „Božji bankar“, pronađen je obešen ispod jednog mosta u Londonu

Nadležni u Skotland jardu, razmišljajući na tipično engleski način, pretpostavili su da je ovaj italijanski gospodin u očajanju sebi oduzeo život zbog bankrota svoje banke *Ambrozijano*. Ukoliko bi se ova hipoteza prihvatila kao tačna, onda je i Kalvijeva sekretarica dobrovoljno otišla u smrt, kada je samo nekoliko sati kasnije pala ili se bacila s prozora jedne poslovne zgrade u Milanu. I Serđo Vakari (Sergio Vaccari), osumnjičen za ubistvo Kalvija, kasnije je, navodno, sâm sebi razbio glavu u svom stanu u Londonu i nekoliko puta se izbô nožem, što je konstatovano kao uzrok njegove smrti. Drugi osumnjičeni, Vinčenco Kaziljo (Vincenzo Casillo), iskomplikovao je svoj dobrovoljni odlazak na onaj svet pošto je u

Rimu pomoću auto-bombe digao samog sebe u vazduh. Ne sme se zaboraviti ni perač novca i mafijaš Mikele Sindona (Michele Sindona), koji je u zatvoru „iz puke želje za životom“ popio espresso s cijanidom ne bi li se malo okrepio pre svedočenja.

Lista „samoubica“ umešanih u ovu aferu je poprilično duga, a ovaj skandal je poput zaglušujuće prirodne stihije do srži potresao italijansku političku scenu. Sve što bi neki romanopisac poželeo kao zaplet, ovde se ukrstilo: Vatikan, odvajkada mesto zavera i prikrivenih mahinacija; tajno društvo u liku lože slobodnih zidara *Propaganda Due* (P2),* koje je želelo da preuzme moć u posleratnoj Italiji i da, u dogovoru s mafijom, podriva njeno demokratsko uređenje; najzad, jedan nezgodni papa, Jovan Pavle I, koji je preminuo trideset tri dana posle inauguracije pod još nerazjašnjenim okolnostima. Ako se tome dodaju i brojna misteriozna samoubistva i nesrećni slučajevi među finim i manje finim svetom, kao i zemlja koja se očigledno guši pod terorom levičarskih i desničarskih tajnih društava... Zagonetna smrt ekscentričnog izdavača Đandakoma Feltrineliya (Giangiacomo Feltrinelli) koji je, navodno, 1972. godine presudio sebi skokom na električni vod visokog napona, kao i atentat *Crvenih brigada* na demohrišćanina Alda Mora 1978. godine – oslikavaju napetu atmosferu u Italiji sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog veka.

Od tada su, doduše, prošle godine ali, mada se mnogo pisalo i spekulisalo, nikada nije objašnjeno, a kamoli razrešeno, šta se stvarno dogodilo. Najmanje tri događaja, međutim, koja su se zbila u skorije vreme, ukazuju na to koliko je još opterećujuća ta prošlost, koja je, očigledno, i dalje prisutna.

* *Propaganda Due* je prvobitno osnovana kao masonska loža, da bi je posle zloupotrebili kriminalci, tako da je 1972. godine zvanično doneta odluka o njenom isključenju iz *Velikog Orijenta Italije*. (Prim. prev.)

UBISTVO I BORBA ZA PREVLAST U VATIKANU

U Rimu je 6. oktobra 2005. godine povodom ubistva Roberta Kalvija započeo proces protiv mafijaškog vođe Pipa Kala (Pipo Calo) i još četiri osobe, od kojih su dve bile Austrijanci – neverovatno, ali istinito. Od smrti Božjeg bankara bilo je prošlo više od dvadeset godina. Italijani su se napokon 1992. godine latili posla i ekshumirali Kalvijeve posmrtno ostatke. Sudsko-medicinska analiza je dala jedini mogući zaključak – da je bankar ubijen. I pored toga, prošlo je još mnogo godina do početka procesa jer su uticajni moćnici stalno otežavali rad istražiteljima. Među uticajnim se nalazio i niko drugi do demohrišćanin Đulio Andreoti (Giulio Andreotti), bivši premijer i ministar inostranih poslova Italije.

Proces protiv Pipa Kala, koji je morao biti odložen čim je započeo, trebalo je da razjasni okolnosti koje su dovele do ubistva. Sada je trebalo sa sigurnošću pretražiti bujno šipražje koje je izraslo zahvaljujući dugogodišnjim vezama između Vatikana, masonske lože P2 i italijanske tajne službe. Jedan od članova P2 bio je – ili još jeste, ukoliko se može verovati spisima tajne lože – čovek koji već dugo kormilari sudbinom Italije: Silvio Berlusconi (Silvio Berlusconi). Nameće se i pitanje da li iza premijera Italije stoji mreža ljudi koja je proistekla iz stare dobre P2. Na slučaj Kalvi ukazuje i jedan čudnovati, ali istiniti finansijski skandal: u januaru 2006. godine guverner italijanske Narodne banke preventivno je podneo ostavku, iako, imajući u vidu iskustvo iz prošlosti, nije nameravao da prebегne u London. I posle svega, desio se još jedan čudan događaj, usko povezan s događajima od pre dvadeset godina, iako ga je retko ko dovodio u vezu s aferom oko lože P2 i ubistvom Kalvija. Jedna časna sestra je, prema navodima, 4. maja 1998. godine nešto posle 21 čas u kasarni Švajcarske garde, koja se nalazi neposredno pored kapije Svete Ane u Vatikanu, u službenom stanu komandanta garde Alojza Estermana (Alois Estermann) našla

njegov leš i leševe njegove žene i jednog bivšeg kaplara. Sve troje su bili ubijeni iz pištolja.

Ubrzo posle toga, na mestu zločina pojavio se Žoakin Navarro-Vals (Joaquín Navarro-Valls), predstavnik Vatikana za odnose s javnošću i član organizacije *Opus Dei*. Već svojim prvim aktivnostima pobrinuo se da izazove opštu zapanjenost i nezadovoljstvo. Kao prvo, izričito se suprotstavio pokušaju uključenja italijanskih islednika u ovaj slučaj, iako vatikanska policija nema kriminalističko odeljenje. Kao drugo, što je bilo u skladu s prvim, već iste večeri izvadio je iz rukava zvaničnu verziju dvostrukog ubistva i samoubistva: navodno je bivši kaplar u naletu ludila ili pomračenja uma ubio svoga pretpostavljenog i njegovu ženu pošto je smatrao da ga Esterman ponižava i nepravедno se ponaša prema njemu. Posle tog dvostrukog ubistva pištolj je uperio u sebe i povukao obarač.

Ovu zvaničnu verziju uskoro je pobio manifest koji je objavio jedan italijanski izdavač. Napisala ga je anonimna grupa vatikanskih službenika, u najboljem maniru tajnih društava nazvana *Discepoli di verità (Sledbenici istine)*. U tom napisu, koji takođe nije potpuno pouzdan, oni izjavljuju da su odnosi unutar „svetih zidina“ truli i da žele da istina izađe na videlo. Prema njihovim izjavama, trostruko ubistvo je nesrećan slučaj, posledica neobuzdanog rivaliteta, nemili događaj u vođenju nemilosrdne borbe za prevlast u Vatikanu, i to između pristalica slobodnih zidara i članova tajnog društva *Opus Dei*.

Još od skandala u vezi s bankrotom banke *Ambrozijano* i misterioznom smrću Roberta Kalvija, dokazano je da su sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog veka postojali bliski odnosi između Vatikana i masonske lože P2, bar na ekonomskom nivou. Pitanje je da li su se ti odnosi stvarno ograničavali samo na ekonomske veze.

Iako je afera Kalvi izazvala pravu pometnju i kao takva prikazana i u javnosti, u Vatikanu su mislili da su u datim okolnostima prošli relativno bezbolno. Bili su svesni da su u ovom slučaju, u pravom smislu reči, imali više sreće nego pameti, a imali su, naravno,

angažovane i pouzdane pomoćnike na svim bitnim pozicijama u institucijama države, te na važnim mestima u politici. Dakle, kucnuo je čas za stvaranje sopstvenog katoličkog tajnog društva, koje je od sada sve više dobijalo na značaju.

Špansko društvo *Opus Dei* (*Delo božje*) raspolagalo je izvanrednim vezama u privredi i moglo je stoga da bude od ogromne koristi u svim škakljivim pitanjima finansija. Ova organizacija je našla važnog simpatizera u ličnosti novog pape Jovana Pavla II, Poljaka Karola Vojtile. On ih je promovisao i skretao pažnju javnosti na njih.

Iz manifesta *Sledbenika istine* se dá zaključiti da su Vatikan podrivale dve tajne organizacije, pripadnici lože P2 i *Opus Dei*. Borba za prevlast bila je nemilosrdna, kao što se pokazalo i u „aferi Esterman“, tom „neželjenom nesrećnom slučaju“. U ovom fatalnom spoju uvezano je bezbroj intriga, potrebna je bila samo jedna iskra pa da eksplodira – toliko je snažan bio pritisak u kazanu. Kao da ste u kasnom 19. veku u romanu Andrea Žida *Podrumi Vatikana*. Jedino što danas nije više potrebno zatvarati protivnike u podzemne tamnice da bi se nadzirali. Potrebno je samo kontrolisati njihove izvore informacija. I upravo se o tome radi, o „papinom uvetu“, u pomenutoj borbi za prevlast.

PODRIVENI SVET

Ove borbe za prevlast vode se već decenijama. Nekada se odvijaju ispod površine, a onda opet otvoreno i neočekivano izbijaju na videlo, ne gubeći nikada na aktuelnosti i ne smanjujući intenzitet svog delovanja – štaviše, svaki dan nam donosi neka nova saznanja o njima. Pojedini događaji nisu jedini dokaz za to da su tajna društva do današnjeg dana aktivna i da imaju uticaja na tok istorije. Ona se pojavljuju u javnosti jer žele da verujemo u njih.

Pritom se delovanje tajnih društava odvija mnogo neupadljivije nego u slučaju italijanskih skandala i njihovog gromoglasnog odjeka u medijima.

Italija važi za zemlju snažnih osećanja i pre svega – velikih žrtava. Samo u Italiji tajne organizacije se ponašaju kao likovi u velikoj operi, mada najverovatnije i nemaju drugog izbora. Ta velika opera je, u suštini, delo određenih kompozitora čiji su lajtmotiv varijacije popularnog šlagera: tu su katolici, desničari, vojska, tajna služba – lista može da se produži unedogled jer se podrazumeva da su svi oni kadri da počine najveća zlodela i osmisle najgore intrige. Po prilično uprošćenom dualističkom poimanju sveta, jedni zastupaju dobru, uzvišenu stranu, stranu istine, dok su drugi za sve što je urotničko, mračno i mizantropsko. Ovaj kliše funkcioniše odlično jer stoji u vezi s osećanjem, koje ponekad obuzme svakog od nas, da smo izloženi volji države i centara moći u skladu s geslom: ovi gore rade šta hoće, a pritom se i tajno dogovaraju.

Teorije zavere imale su u svim vremenima potrebu da krv teče potocima, a tako je i danas. Iako su tajna društva u 18. veku bila veoma prisutna u javnosti – smatralo se da su odgovorna (pre svega njihova najradikalnija frakcija, iluminati) za Francusku revoluciju. Zar nije Luj XVI odveden da sačeka dan svog pogubljenja u istu kulu u Parizu kao i petsto godina pre njega poslednji veliki majstor templarskog reda, Žak de Mole? Zar to nije bio trijumf slobodnih zidara koji su sebe doživljavali kao naslednike templara i priželjkivali odmazdu za francuskog kralja koji je svojevremeno izdao vitezove templare?

Od kako je Leopold Alojz Hofman (Leopold Alois Hoffmann) krajem 18. veka u Beču proširio neistinu da su nemačko slobodno zidarstvo i njegove lože u Parizu započeli revoluciju, glasina o masonskoj globalnoj zaveri doživela je svetsku premijeru. Iz masonske je prerasla u jevrejsku, pa u jevrejsko-boljševičku svetsku zaveru.

Dokaz za navodnu jevrejsku globalnu zaveru dostavili su *Crnotinaši* (rus. Чёрные сотни) u obliku falsifikovanih *Protokola*

sionskih mudraca početkom 19. veka u Parizu. *Crnostotinaši* su bili brutalno, antisemitsko tajno društvo koje je organizovalo krvave progone. Nažalost, moramo reći da je njima pošlo za rukom da svetu podmetnu jedan od istorijski najdelotvornijih falsifikata. Ma koliko bile neosnovane, ove glasine imale su nesagledive posledice. U ovom slučaju su služile kao izgovor za masovna ubistva.

Tajna društva nisu samo puka zabava ili dobroćudno prerusavanje, ona su inicirala ili podržavala istorijske događaje svetskih razmera. Njihovi rituali ponekad iznuđuju smešak na našim usnama, ali njihova dela sigurno ne.

Vekovima su se sastajali ljudi koji su sebe smatrali izabranim da čuvaju tajne i da u nečemu dostignu najviše savršenstvo – makar se radilo samo o osvajanju moći. Ti ljudi su sebe smatrali pozvanim, zbog više mudrosti i viših ideala kao što su sloboda, pravda i pobožnost, da se duhovno ili politički angažuju.

Iz uzvišenih moralnih razloga nastala su i nedvosmisleno kriminalna tajna društva. Tako je, na primer, iza Bokserskog ustanka u 19. veku u Kini u prvo vreme stajala uspešna tajna organizacija. Želja za slobodom, tradicija i konzervativne snage su tada doprinele nastajanju jednog od najimpozantnijih tajnih društava u istoriji, društva *Jihokvan* (*Pesnica jedinstva i pravde*). Neki istraživači smatraju da su iz ovog društva nastale trijade, kineske kriminalne bande. I sama mafija je nastala iz društva koje je svoje ime dobilo po monaškom redu *Blaženi Pavlini* (ital. *Beati Paoli*), čiji je cilj bio da štiti siromašne sicilijanske stanovnike od napada španskih vlastodržaca ili bogatih domaćih feudalaca. U ovoj priči provejava ponešto od legende o Robinu Hudu.

Tajna društva stvaraju uvek neki alternativni svet u odnosu na nesavršenu stvarnost koju valja menjati. Stvarne zavere, teorije zavere i legende nerazdvojni su deo tog procesa: već u samom stvaranju tajnog društva, jednog u pravom smislu te reči zakletog društva, zavera predstavlja suštinski deo i noseći element za grupu izabranih, kojima je poverena tajna.

Ne možemo se baviti tajnim društvima a da ne uzmemo u obzir zaveru i tajno znanje koje stoji iza njih. Megalomanski način razmišljanja takođe može da prouzrokuje velika zlodela i zato treba proučiti i takve bolesne strane ovog fenomena. Ma koliko apsurdne bile neke teorije zavere, one su oslobađale energiju i pisale istoriju.

Dodatno je važna činjenica da za osnivanje tajnih društava uvek postoje izvesni razlozi, ona ne nastaju u praznom prostoru. Tako je loža slobodnih zidara P2 navodno nastala iz jednog veoma snažnog motiva: trebalo je da spreči komuniste u preuzimanje vlasti u Italiji. Posle sloma Sovjetskog Saveza dokazi za ovu teoriju izašli su na videlo – ali samo nakratko, dok ih Vladimir Putin, kaoiskusni stručnjak tajne službe, nije opet stavio pod ključ. U Francusku i, pre svega, Italiju su iz istočnog bloka pristizale najveće svote novca za podrivanje Zapada preko petih kolona, komunističkih partija. Ako se uzmu u obzir njihovi uspesi na izborima u Francuskoj i Italiji sedamdesetih godina prošlog veka, onda izgleda da je ova strategija bila uspešna. Najkasnije od aprilske revolucije 1974. godine, koju su tajno izvršili urotnici, oficiri u Portugaliji, postojala je opasnost da komunisti opkole Evropu s istoka, ali i s krajnjeg zapada, što je bio direktni domino efekat izbornih pobeda komunista u Francuskoj i Italiji. Socijalisti, Fransoa Miteran (François Mitterrand) u Francuskoj i Mario Soareš (Mario Soares) u Portugaliji, uspešno su i – ako hoćemo – u poslednjem trenutku to sprečili.

TAJNO DRUŠTVO, MREŽA ILI SEKTA?

Tajno društvo ne bi bilo tajno kada bi bez muke bilo prepoznato kao takvo. Zbog toga nedostaju jasni obrisi koji bi omogućili tačno razgraničenje u odnosu na druge organizacije i zato uvek postoji opasnost da se govori o svemu a da se ništa ne kaže.

Da li je *Opus Dei* tajno društvo, sekta ili jednostavno hrišćanski red? Da li je *Al Kaida* tajno društvo ili islamska teroristička organizacija? Da li je na Siciliji rođena *Koza nostra* (ital. *Cosa Nostra*) kriminalna organizacija ili tajno društvo? Da li su ruski *Narodnjaci* (*Народники*) bili tajno društvo ili sekta koja je kasnije prerasla u partiju? A kakva je situacija sa *Sionskim prioratom* (franc. *Prieuré de Sion*), bratstvom s planine Sion, koje zaista nikada nije postojalo i predstavlja puku izmišljotinu, ali je izvršilo nekoliko glatkih, vrlo realnih ubistava koja su se odigrala čak i u okruženju Fransoa Miterana?

I, napokon, slobodni zidari: u 18. veku nije postojao skoro nijedan intelektualac koji nije bio član njihove lože. Gete, Mocart i Fridrih Veliki, drugim rečima – umetnici, pisci, filozofi, visoki službenici i vojnici, čak i krunisane glave – svi su bili slobodni zidari.

Sve do danas je jedva moguće odrediti da li se radi o tajnom društvu ili mreži. Da li su temelj Bušove moći – neokonzervativci – mreža, trust mozgova (engl. think tank) ili tajno društvo? Ako želimo da razumemo kako politika funkcioniše u tajnosti, to znači „ispod“ demokratije, onda bi vredelo da se posvetimo tom pitanju. Da li je savremena demokratija u stvari samo šahovska tabla skrivenog i nama nedokučivog sveta? Da li su sloboda i autonomija samozavaravanje lepe duše i da li smo mi u suštini samo pioniri velikih igrača iz pozadine? Upravljaju li tamne sile našim životima?

Gotovo da se radilo o folkloru u stvarima teorija zavere, kada su 2004. godine Džordž Buš i Džon Keri, dva predsednička kandidata, jedan aktuelni predsednik a drugi pretendent, stali jedan naspram drugog, a ne samo što su obojica bili članovi tajnog društva, već su bili članovi istog, čuvenog studentskog društva *Lobanja i kosti* (engl. *Skull & Bones*), na univerzitetu Jejl. U intervjuima su Keri i Buš, doduše, to priznali, ali su izbegavali dalja pitanja u vezi s tim, da bi ih na kraju čak sasvim blokirali. Neki rado prikazuju ovo društvo kao studentsku igrariju, drugi ga vide

kao uticajnu mrežu za razvoj karijere, jer ko jednom postane član, ostaje član do kraja života.

Mnoge tajne aktivnosti otežavaju klasifikaciju organizacija. Kada možemo govoriti o tajnom društvu, kada o verskoj sekti, a kada o elitnoj mreži? Da li su mreže moderne forme tajnog udruživanja u doba kompjutera, pod uslovima koji vladaju u otvorenom društvu?

Već sam pojam tajno društvo pretpostavlja komunikaciju bez uključivanja javnosti. Zato se struktura neke tajne organizacije mora dovesti u vezu s njenim komunikacionim načinima, pravilima, zabranama i propisima. Promenljiva postoji u određenim komunikacionim oblicima, ali u čemu naći konstantu? U tajni? Šta je, u stvari, tajnovito?

Ako se poslužimo nekim leksikonima ili sličnim delima, naići ćemo na razne definicije koje su apstraktne koliko i višeznačne, ali, nažalost, nisu ni korisne ni zadovoljavajuće. Ne može kruta definicija odrediti nešto što je toliko živo, pogotovu ako poseduje i skriveni deo. Model koji bi služio kao osnova za definiciju tajnog društva ne postoji jer su forme u kojima se ono ispoljava previše višesložne. Ponekad „tajna društva“ koja zapravo nikada nisu ni postojala više utiču na tok događaja, na politiku i druge organizacije, nego društva koja su stvarno postojala.

Čarls Vilijam Heketorn (Charles William Heckethorn), izvrsni poznavalac tajnih društava 19. veka, pristalica je definicija. On ih u svom delu o tajnim društvima svodi na dva osnovna tipa: politički i religijski. Čak je i ta distinkcija problematična jer religijska organizacija može bez daljeg imati političke namere.

Jasniji obrisi vide se u delovanju ili ciljevima koje organizacije slede. Tako se izdvajaju četiri glavne vrste tajnih društava:

1. Tajna društva koja streme da steknu politički uticaj kako bi menjala pogled na svet i sprovodila svoje političke ciljeve.
2. Državna tajna društva, tačnije, službe koje rade za vladu, a s kojima ni ona, ni njeni organi, a ni političke stranke ne

žele da se poistovete; njihovo delovanje mora da izgleda kao slepi i pravedni gnev naroda.

3. Tajna društva koja ne žele da promene svet, nego stvaraju alternativni svet unutar svojih zidina.
4. Ezoterička tajna društva.

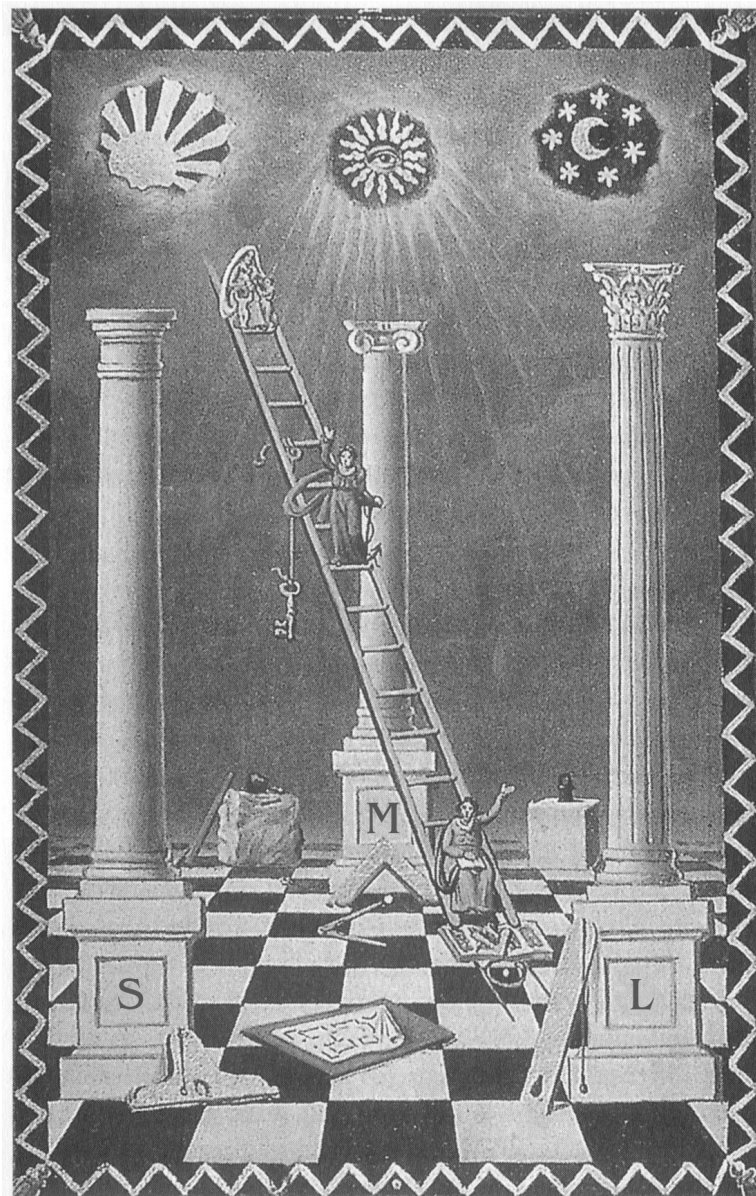
Ovo predstavlja široko polje za nesporazume. Kao što prvona-vedena društva nisu političke stranke ili terorističke organizacije, nije poželjno ni da se drugi tip jednostavno okarakterise kao vrsta produžene ruke tajnih službi jer on ima tendenciju da se otrgne svakom uticaju i kontroli. Treća forma ne može da se izjednači sa čisto verskim sektama.

Pojam ezoterija se često poistovećuje sa istoimenom pojavom koja se doživljava kao religija blagodati, *wellness* za dušu. Pokazaće se da ezoterija nije ništa slično tome, već dosledan način života i mišljenja koji uključuje i mučeništvo – većina jeretika bili su ezoterici.

Onog momenta kada je u verskim pokretima došlo do stvaranja crkve, pojavila se napetost između egzoteričke (usredsređene na javnost) i ezoteričke (upućene samo na dostojne) crkve, a s tim i između predanja koja su predstavljala mešavinu egzoteričkog i ezoteričkog znanja. Ovo poslednje je važno i još uvek važi za veliku tajnu – *arkanum* – koja do današnjeg dana čini okosnicu društva.

Jasno je da se ove četiri vrste tajnih organizacija dodiruju ili poklapaju sa sličnim formama. Kako su nastajale u prošlosti, a kako nastaju danas – predmet je ove knjige. Sledeći vidovi tajnog udruživanja, pritom, često će se pominjati.

PRISTUP I ČLANSTVO. Tajnom društvu se ne može tek tako pristupiti. Neko se svakako može potruditi da postane član, ali – konačno – od same organizacije zavisi da li će ga primiti ili ne. Ona odlučuje i o tome u kojoj meri će inicirati, to jest uvesti u tajne, pridošlicu, takozvanog neofita.

Uspon ka tajnama slobodnih zidara preko Jakovljevih lestvi. Stubovi predstavljaju snagu (S), mudrost (M) i lepotu (L). (19. vek)

Strogo gledano, sam pristup još ne znači učlanjenje. Dotični tek treba da pokaže da je dostojan te časti i da se penje korak po korak ka vrhu. Svaki viši stepen je povezan s većim saznanjima o prirodi, strukturi i, pre svega, tajnama društva. Na prvom nivou se nalazi početnik, učenik, neko ko tek mora da se dokaže. Stepennapretka stoji uvek u vezi s poverenim tajnama. Članstvo može da se uporedi s dugim putovanjem sa periferije u centar.

Sušтина tajnih društava je u tome da se njima ne može svojevremeno pristupiti ili ih na isti način napustiti. Ko jednom postane član, ostaje to za ceo život. U suprotnom, rizikuje da bude drakonski kažnjen, a te kazne mogu da mu ugroze materijalnu egzistenciju, pa i sam život. Konačno, ovde se radi o očuvanju tajne i pripadnosti eliti. Ko postane član uskog kruga uzvišenih, taj se izdvojio od ostalog društva, koje se najčešće doživljava kao podređeno, i pristupio je krugu izabranih, koji se uzdiže iznad običnog sveta.

ARKANUM, VELIKA TAJNA. Ljudi koji pristupaju tajnim društvima žele da žive u drugačijem svetu, koji pronalaze u organizaciji ili pomoću nje žele da ga ostvare. Tajno znanje se prenosilo vekovima, u nekim slučajevima i milenijumima. Pitanje o tajnom društvu uvek je i pitanje o tajni, obično dubokoj, skrivenoj istini koju treba spoznati. Moramo se, dakle, hvatati za nju.

U središtu tajnog društva deluju neizgovorene tajne saveza, dostupne pripadnicima samo ukoliko se usavršavaju i postepeno napreduju. Ono se ne zove tajnim samo zbog toga što se imena članova ili njegovo postojanje drže u tajnosti, što nije nužno neophodno, već i zato što poslednji kamen duhovne građe čini tajna koja nikada ne sme izaći u javnost.

Arkanum, tajna u dobro čuvanom centru društva, može biti magijska, spiritualna, prirodnjačka ili vladarska. Ona omogućava pristup posebnim informacijama. Pored toga, postoje tajne koje – kao što ćemo videti – svoj stvarni oblik dobijaju tek kad se dožive.

One se realizuju tek u delovanju skrivenom iza reči. Upućenost sama po sebi ne znači ništa. Ne reči – već dela, ne znanje – već delovanje. Velika tajna se čuva ili se u tajnosti sledi veliki cilj koji je članovima važniji od života.

MITOVI I TRADICIJE. Tajna društva se trude, radi sopstvenog poverenja, da izgrade što časniju prošlost. Zbog toga preuzimaju različite drevne obrede, ideje, običaje, organizacione forme i nazive. Bez suzdržavanja koriste stvarnost, ali još više mitove svojih prethodnika. Ako uzmemo u obzir i jedno i drugo, postaju vidljive sličnosti, ali i razlike, između najstarijih i današnjih društava.

Svaki tajni savez orijentiše se prema prethodnom. Iako templari, viteški red osnovan u vreme krstaških ratova, nisu bili tajno društvo, postali su važni prenosioci tajnog znanja. Srednjovekovna alhemičarska tradicija, kao i pre nje egipatsko-ezoterička, bila je i još uvek je značajna u tajnim društvima Zapada.

ČLANOVI. U središtu ove knjige, kao i tajnih društava, stoje ljudi koji su u potrazi za nečim. Harizmatične figure i prevaranti, idealisti i zločinci, prosvetitelji i fanatici, heroji morala i umetnici prestupa, advokati humanosti i bezdušni nihilisti – to su ljudi s kojima ćemo se sresti na sledećim stranicama, ljudi što su se uputili u potragu za svojom pravom domovinom, koju će, kako se nadaju, naći u tajnom društvu. Njihova dela i stavovi, čežnje i nade tvore ta društva. Ti ljudi su bez ograničenja usmerili život samo prema jednoj ideji i zato dospevaju u protivrečnosti tajanstvenih obreda i misterioznih duhovnih odnosa.

Ovde se radi o članovima tajnih organizacija s određenim, često avanturističkim, mističnim i magijskim ritualima. Interesantne su nam konkretne ličnosti koje su uradile ili još uvek rade nešto

tipično, važno ili senzacionalno za svoje tajno društvo, dakle one pomoću kojih ono tek dobija na značaju.

U ovoj knjizi se, konačno, iznosi teza da su moderne evropske stranke – uključujući i demokratske – nastale iz evropskih tajnih društava: socijaldemokratske i komunističke iz tajnih esnafskih društava, od kojih je najuticajnije bilo Savez pravednih.* Marks i Engels su ga preobrazili u Savez komunista, političku partiju koja je s *Komunističkim manifestom* dobila svoj program. Slobodni zidari i rozenkrojceri su zaslužni za nastanak širokog spektra građanskih stranaka.

I

NEMA MOĆ ZAVERE

* *Savez pravednih* je nastao 1836. godine u Parizu. Već 1840. centrala je prebačena za London, gde je 1847. dobio ime *Savez komunista*. (Prim. prev.)

Krećite se u društvu mladih ljudi: posmatrajte ih i, ako Vam se neko dopadne, odmah ga vrbujte. I ja sam ponovo našao jednog uglednog i razboritog čoveka. Šta ne možete da uradite sami, uradite pomoću drugih. Ukoliko nema prepreka na njihovom putu, u tamošnjim poslovima; tako da ne vidim razlog zašto ne bi. Ako je Hristos svoje apostole poslao u svet, zašto bih ja ostavio svog Petra kod kuće.

Pismo Adama Vajshaupta, osnivača *Reda iluminata*,
Francu Antonu fon Masenhauzenu, članu reda,
19. septembra 1776. godine

Naši ljudi moraju biti prijatni, preduzimljivi, intrigantni i spretni.

Vajshaupt Masenhauzenu, oktobra 1776. godine

TAJNA DRUŠTVA PODRIVAJU ITALIJU

Opava* je u ranom 19. veku bila zabačeno selo u austrijskoj Šleziji, tačnije, provincijski glavni grad malog dela Šlezije, koji je posle sedmogodišnjeg rata pripao Austriji, samo previše udaljen od velike politike, pa čak i od one male, ukratko – jedno mesto bogu iza nogu. Ali Opava je imala i jednu posebnost: bila je veoma blizu granice ne samo pruske pokrajine Šlezije, već i ruske Galicije. Drugim rečima, u odnosu na Berlin, Beč i Sankt Peterburg, ovoj varošici se mogao priznati centralni položaj. Tako se desilo da je ovo uspavano mestašće takoreći preko noći postalo središte svet-ske istorije, arena za svetsko-političko skretničarenje prvog reda, a uz to na određeno vreme rezidencija ruskog cara Aleksandra I, pruskog kralja Fridriha Vihelma III i, naravno, domaćina, austrijskog cara Franca, i njegovog kancelara Meterniha (Metternich).

U decembru 1820. godine knez Meternih je na brzinu sazvao Kongres pentarhije. Pod pentarhijom su se u to vreme podrazumevale one evropske sile koje su posle Bečkog kongresa 1815. godine stvarno vladale kontinentom. Meternihova želja je bila da se te sile stalno usklađuju u zajedničkim dogovorima: Engleska, Francuska,

* Mesto Opava je poznato i po nemačkom nazivu Tropau. (Prim. prev.)

Pruska, Rusija i Austrija. Razlog za okupljanje bile su nacionalne težnje za osamostaljenjem u različitim evropskim državama, koje su htele da sprovedu izglasavanje liberalnih ustava. Špancima je to pošlo za rukom, u Italiji je ključalo u Napulju i na drugim mestima, a tajno društvo *Karbonerija* borilo se za oslobođenje Italije od austrijskog jarma. Time je dovedena u opasnost prevlast pentarhije – knez Meternih je bio primoran da nešto preduzme.

Neočekivano i maltene preko noći, varoš Opava je dobila zadatak da obezbedi smeštaj za dva cara, jednog kralja i čitavu vojsku ministara, savetnika, ambasadora – koji su putovali s raznim službenicima i slugama. Nije nikakvo čudo što je varošica bila nedorasla ovakvom zadatku. Velika gospoda su dobila najbolji smeštaj, a mala nisu ni pitana. Tako su se niži i delimično srednji rang ljutili – iako ne javno – i prisećali se dobrih starih vremena kada su se kongresi održavali u Beču ili Ahenu, a ne u nekoj šleskoj nedodžiji.

Ali nije samo smeštaj brojnog birokratskog personala pričinjao muku, čitavo mesto je moralo biti prilagođeno zahtevima uglednih gostiju. Gradsko veće je na brzinu postavilo dugačke i ne tako uske staze od dasaka po ulicama jer su se one u jesenjim danima pretvarale u bezobličnu kaljugu. Koliko ogorčeno toliko i podsmešljivo, mada i s izvesnom dozom zloradosti, Meternih je izveštavao: „Car Aleksandar se svakog dana šeta po tim daskama. Svi muškarci koji mu dolaze u susret moraju, naravno, da zagaze u blato kako bi mu se sklonili s puta, dok on sâm, u želji da propusti dame koje mu idu ususret, njih radi gazi u blato.“*

Pošto je Aleksandar u poodmaklim godinama prestao da drži do liberalnih stavova iz mladosti i umesto toga postao još pobožniji nego što je bio, primetio je spokojno da u ovom gradiću bar ne može biti balova koji bi im odvrćali pažnju. Careva primedba je dakako išla na Meternihov račun; on je umeo da zablista na

* Bertier de Sauvigny, Guillaume de: *Metternich. Staatsmann und Diplomat für Österreich und den Frieden*. Gernsbach 1988.

svakom balu – bio je čovek šarma, manira, umetnik udvaranja i dvorske intrige. Ali ovog puta se nije radilo o dvorskom sjaju, već o hitrim odlukama. Zato je izabrano mesto u koje su glavni monarsi – iz Austrije, Rusije i Pruske – mogli istovremeno i brzo da stignu.

Ne želeći da raspravljaju o kaznenim merama prema Španiji i Italiji, Englezi i Francuzi su poslali ambasadora da smiri napetost. Kako bi inače na drugi način engleski liberalizam mogao da se suprotstavi projektima kao što je proglašenje liberalnog ustava? Pored toga, Meternih je pretpostavljao, i to ne bez razloga, da su engleski liberali davali podršku napuljskim zaverenicima. Uz to je Meternihov engleski kolega, Robert Kaslrej (Robert Castlereagh), koji je bio naklonjen kancelaru, polako gubio svoju poziciju na političkoj sceni. A Francuzi su pak pre nastojali da oslabe Austriju, nego da je ojačaju.

Tako se ispostavilo, pri prvoj većoj krizi, da je pentarhija, koju je Meternih brižljivo pokušavao da uspostavi i koja je važila za garanciju tako neophodne evropske stabilnosti, običan fantom. Između pet sila nikako nije mogla da se uspostavi stabilna saradnja s obzirom na njihove tako različite interesne pozicije, koje čak ni spretna kabinetska politika prepredenog austrijskog kancelara nije uspela da usaglasi.

Dok je, dakle, politička elita srednje i istočne Evrope kretala u hladnu, kišovitu i neizmerno teskobnu šlesku varoš, stanovnici Napulja, obasjani toplim i prijateljskim suncem, slavili su svoju slobodu i svoj ustav, koji im je upravo tu slobodu garantovao. Iznad svega su u južnoitalijanskom duhu slavili svoje heroje: harizmatičnog sveštenika Minikinja (Minichini), čija je propoved o slobodi zasijala takoreći pravo s neba, i slikovitog generala Guljelma Pepea (Guglielmo Pepe), šarmantnu, drsku, zanesenu junačinu, pravog predstavnika naroda koji je masu doveo do vrhunca oduševljenja. Meternih je revoluciju u Španiji mogao samo da gleda skrštenih ruku, a sada je s revolucijom u južnoj Italiji izbio požar koji se nezaustavljivo približavao.

Prvi put posle dužeg vremena krenuo je tog kasnog jesenjeg popodneva 1820. godine na kongres u Opavu, zadovoljan što je opet uspeo da se izbori za pobeđu nad svojim saveznicima – koji mu nisu bili ni prineti iako su nosili krune na glavi.

Ta godina je ovom na uspeh naviknutom čoveku donela samo nesreću i muku, politički i privatno. Nije ni čudo što je i u njemu samom vladala jesen: ubrzo, jedna za drugom preminule su mu kćeri Klementina i Marija, koju je najviše voleo. Ona mu je bila i više od kćerke, osoba od poverenja i savetnica. Klementina je umrla na njegovim rukama, a za Marijinu smrt je saznao tokom putovanja na kongres. Iako je bdeo nad njenom bolesničkom posteljom, vest o ustanku *Karbonerije* u Napulju prisilila ga je da se vrati za radni sto u palati na bečkom Balhausplacu.

Taj s mukom uspostavljeni sistem zvani Evropa, koji je pomoću lukavstva, mudrosti, strpljenja, šarma i intrige neumorno stvarao na Bečkom kongresu, ta Sveta alijansa, dospela je u veliki kaos. Ukoliko se Italija nacionalno ujedini i pomoću ustanaka, koje su uspešno sprovela tajna društva, dobije svoj ustav, onda bi kucnuo čas i za delovanje studentskih društava, *Tugendbunda*,* slobodnih zidara i iluminata u Nemačkoj, možda čak i u Austriji. Tom podri vanju niko više ne bi mogao da stane na put. Zbog nacionalnih država raspalo bi se višenacionalno Austrijsko carstvo jer bi želja za osamostaljivanjem naišla na plodno tlo u svim delovima zemlje, posebno kod većito pobunjenički nastrojenih Čeha i strastveno zaverenički raspoloženih Mađara.

Kada je sve uzeo u obzir, državni kancelar je morao hitno da reaguje. Iako pobeđa na predstojećem kongresu u njegovim očima nije predstavljala poraz njegovih saveznika, jer je verovao da radi i u njihovom interesu, opet je morao da izvrši pritisak na pruskog kralja i ruskog cara. Grižu savesti nije osećao, gledao je na svoj

* Nem.: *Savez vrlina*, „moralno-naučno“ društvo osnovano 1808. godine u Kenigsbergu. (Prim. prev.)

zadatak kao na misiju, borbu protiv najveće opasnosti u Evropi, Francuske revolucije. Ta urota, koju su zaverenička društva već godinama u tajnosti kovala, morala je da se razbije.

Knez Meternih je imao 47 godina i posle Bečkog kongresa uživao je ugled najvažnijeg državnika celog kontinenta. Bio je organizator Svete alijanse i „kočijaš Evrope“. Bio je realan i rugao se teorijama zavere, u njih nije verovao, ta iracionalnost mu je jednostavno bila neshvatljiva. Pomenuta zavera tajnog društva s kojom se suočio nije bila priviđenje; za tako nešto je njegov um bio previše nemaštovit i trezven. Ta zavera je zaista postojala. Šta se desilo?

METERNIHOVA ZAVERA PROTIV ZAVERENIKA

Eskadroni natporučnika Silvatija (Silvati) i Morelija (Morelli) iz konjičkog puka *Burbon* svojevoljno su napustili položaje u južno-italijanskom gradiću Nola 2. jula 1820. godine. Hteli su da urade isto što i Španci, koji su u januaru prisilili svog kralja da prizna ustav. U nekom smislu uslovi u Španiji i južnoj Italiji bili su slični. Italijanske vojnike je pratio sveštenik Luidi Minikini, koji je uprkos papinoj pretnji ekskomunikacijom bio strastveni karbonar* visokog stepena. S pokličom „Bog, kralj i ustav“ umarširali su nešto kasnije u Avelino, ne naišavši ni na kakav otpor. Naprotiv, u Avelinu su ih dočekali oduševljeni karbonari.

Samo što je vest o pobuni ova dva eskadrona stigla do Napulja, čuveni general Pepe je uzjahao konja i uputio se u pratnji nekoliko oficira i gotovo sto lako naoružanih konjanika u susret pobunjenicima. Ceo život stare junačine sastojao se iz akcija, agitacija, odvažnih i zavereničkih poduhvata. Štampa bliska kralju je već likovala što će pobunjenici uskoro biti uhvaćeni i „fizilirani“, to

* Pripadnik društva *Karbonerija* (*Carboneria*). (Prim. prev.)

jest streljani. Uz to je za generalovu glavu bila ponuđena značajna svota novca. Ali došlo je do pobune i na istoku, u Salernu. General koji je poslat da ponovo uspostavi red izvestio je svoga kralja da se ne radi o hapšenju nekolicine pobunjenika, već da se mora boriti protiv čitavog naroda. Potom je proveo izvesno vreme čekajući, a onda rešio da pređe na stranu pobunjenika.

U međuvremenu je u Avelinu general Pepe stao na čelo oružanih snaga. Državne jedinice za obuzdavanje pobunjeničkih eskadrona bile su odjednom opkoljene karbonarima koji su im se približavali s brežuljaka i s obe strane. Karbonari su se prepoznavali po lobanji koja je krasila njihov torbak za municiju i bili su deo milicije koju je Pepe već mesecima tajno obučavao. On je stvorio vojni deo *Karbonerije*, pri čemu je, s jedne strane, neumorno vrbovao nove karbonare u vojsku, a s druge, stvarao miliciju od pouzdanih civila, članova *Karbonerije*. Nažalost, veliki broj članova ove organizacije nalazio se i u jedinicama koje su na brzinu poslate u Avelino da se suprotstave pobunjenicima, a ti ljudi su se odmah priključili legendarnom generalu i rečitom svešteniku.

Od proterivanja Napoleona iz zemlje, celom južnom Italijom od južne granice papske države do najjužnijeg vrha Sicilije vladao je koliko nesposobni toliko i drski burbonski izdanak Ferdinand. Infantilni starac, koji je sebe nazivao kraljem dveju Sicilija, pokušao je na diletantski način da uspostavi stari poredak u zemlji. Na Bečkom kongresu je Meternihu u prvi mah pošlo za rukom da stvori uravnoteženu Evropu kojom je vladalo mnoštvo malih, srednjih i nekoliko velikih knezova. Zbog prohteva mnogobrojnih dinastija, Meternih nije obratio pažnju na nacionalne želje i okolnosti. Za njega nisu postojale nacije, nego isključivo vladarske kuće i prava koja su bila na snazi pre Francuske revolucije. Italija je za njega bila pre svega „geografski pojam“.

Uz Kraljevstvo dveju Sicilija prostirala se papska država, pa vojvodstva Toskane, Savojske Sardinije i druge italijanske kneževine. Samo su Lombardija, Venecija i Slovenija pripadale Austriji.

Italijanske državice su bile pod austrijskim uticajem, pa su Italijani svoje vladare smatrali habzburškim marionetama, i u tome su bili u pravu. Na koncu, austrijskom ugledu više bi koristilo nego štetilo da je Meternih Italiju stavio pod upravu Austrijskog carstva, umesto što ju je opteretio nesposobnim, korumpiranim i preskupim režimima smaknutih domaćih feudalnih vladara. Narod ih je smatrao lošim, drskim i oholim pošto su se ponašali kao tutori i materijalno ga izrabljivali. A sada je povrh svega doživeo još jednu bolnu povredu tek probuđenog nacionalnog ponosa. Iz svega toga su se okolnosti zlokobno spojile.

Građanska i delimično plemićka italijanska elita se već godinama organizovala u tajne saveze kako bi stvorila ujedinjenu Italiju u slobodi i bratstvu. Ova tajna društva ušla su u istoriju pod imenom *Karbonerija* (*Carboneria*) i predstavljala su italijansku varijantu slobodnog zidarstva. Ona su okupljala najmudrije i najbesprekornije ličnosti u zemlji. Na bečkom Hofburgu* su tu činjenicu rezignirano primili k znanju: ukoliko se u nekoj italijanskoj kneževini, u upravi ili vojsci, nalazio neki izvanredan čovek, dorastao svom zadatku, koji se ophodio prema svima s pažnjom, pravedno i nepotkupljivo, onda se sa sigurnošću moglo tvrditi da je član *Karbonerije*.

Knez Jablonski, austrijski izaslanik na dvoru Ferdinanda I, bio je primoran da svoje izveštaje Meternihu šalje po posebnim kuririma jer je u pošti bilo karbonara koji su svoju braću o svemu obavestavali i upozoravali.

Već 1816. godine oprezni Jablonski, koji svakako nije bio reformista, savetovao je Meternihu da u izvesnoj meri izađe u susret karbonarima kako bi s njima uspostavio saveznički odnos: „Kako danas stvari stoje u Italiji, izgleda mi bolje da sektu [misli se na *Karboneriju*, koju su u Austriji najčešće zvali samo „sekta“, prim. autora] pridobijemo za sebe, nego da se borimo protiv nje; da bi se

* Tadašnja rezidencija austrijskog cara. (Prim. prev.)

to postiglo, potrebno je da samo malo izađemo u susret njihovim idejama.* Da kojim slučajem Meternih nije bio tako beznadežno staromodan kabinetski političar, kao što je bio, pružila bi mu se jedinstvena prilika da zajedno s karbonarima stvori modernu Italiju, zemlju koja bi postala verna saveznica Austrije. To bi potrošilo manje austrijskog novca, kojega ionako nije bilo mnogo, i stabilizovalo vladavinu poljuljanog Austrijskog carstva. Cilj *Karbonerije* je pre svega bila ujedinjena Italija, „Italia unita“.

Ali tako smelu odluku mogao je da donese samo neki čovek drukčijeg kova. Meternih je bio pametan, ali ne i mudar, a uz to nije posedovao ni maštu ni viziju. Umesto toga, bez pogovora je dozvolio Ferdinandu I da postavi kneza Kanozu (Canosa), najnesposobnijeg i najpokvarenijeg italijanskog plemića, na položaj ministra policije. Kanoza je odmah došao na više nego važnu ideju da osnuje antitajno društvo, tačnije, da iskoristi ostatke jednog jedva živog društva po imenu *Kaldeari* (ital. *Caldeari*), društva lončara.

Austrijski general Frimont nazvao ih je „najopasnijom klasom neradnih i nepomirljivih“, a oni su sebe veličali kao „najvernije podanike Njegove visosti“, misleći pritom na Ferdinanda I. U svojoj zakletvi obavezali su se na „većitu mržnju prema svim zidarima kao i svim njihovim zaštitnicima“. Svaki član *Kaldeara* morao je da ubije bar trojicu karbonara. U osnovi se društvo *Kaldeari* sastojalo od kriminalaca koji su pljačkali i ubijali, ali sada uz dozvolu i s ovlašćenjem ministra policije. Može se samo zamisliti koliko je neizmirenih računa i samovolje, „kolateralne štete“, proizvela Kanozina metoda.

Društvo lončara je prvobitno nastalo od pripadnika *Karbonerije* koji su se odvojili od ove organizacije i priklonili Ferdinandu. Deo karbonara, naime, podržao je to što je Burbon po kratkom postupku naložio streljanje svog prethodnika. Daleko veći deo se,

* Lennhoff, Eugen: *Politische Geheimbünde*, Band 1, Zürich, Leipzig, Wien 1931.

ipak, borio za građanski ustav države i za ujedinjenu Italiju. To je bila tačka razdora koja je dovela do otepljenja.

Odbačeni karbonari su se nazvali *Kaldeari*, a Društvo lončara pak zato što vatra ispod lonca sagoreva ugalj – a reč „karbonari“ u prevodu znači „ugljari“. Toliko je velika bila njihova mržnja prema dojučerašnjoj braći. U ovom društvu su se okupljali kriminalci, posebno otkako je ministar Kanoza otvorio esnafska vrata svima koji su pristali da pristupe društvu.

Na početku noću, a posle i usred bela dana, upadali su u kuće, ubijali i pljačkali ljude za koje su tvrdili da su karbonari ili da podržavaju karbonare. Da li su ubijeni zaista bili pripadnici ovog tajnog društva, niko nije mogao da ustanovi. I pored samovolje i surovosti društvo *Kaldeari* nije uspelo da ugrozi *Karboneriju*. Naprotiv: ugled ove organizacije rastao je koliko i prezir prema Kanozi i njegovim kreaturama.

Naposletku je razuzdana hajka pomoćnih jedinica ministra policije, koje su operisale kao eskadroni smrti, dobila tolike razmere da su čak i one uzdržanije diplomate morale da ulože proteste protiv njih. Zbog pritiska iz inostranstva Ferdinand I razrešio je dužnosti kneza Kanozu. Pritom nije propustio priliku da otpuštenog velikodušno nagradi velikom svotom novca iz državne kase, koju je sa svojom birokratskom klikom bio već poprilično ispraznio.

Austrijski izaslanik knez Jablonski napisao je 22. januara 1818. godine svom pretpostavljenom, grofu Meternihu: „Rukovodstvo je slabo, ali istovremeno veoma samovoljno. Nered na finansijskom planu je svakoga dana sve veći.“ U istom pismu Jablonski zaključuje: „Revolucija je neminovnost; vladavina samovolje ne može dugo opstati.“ Zbog loše uprave nastala je anarhija, posebno na jugu Italije. Bande razbojnika su pljačkale, ubijale i nesputano činile nedopustive stvari.

Jedan od najgorih razbojničkih vođa bio je odbegli sveštenik Čirio Anikjariko (Cirio Annichiarico), koji je osnovao sopstveno

tajno društvo *Odlučni* (*Decisi*) i koji se na vrhuncu moći nazivao predsjednikom Republike Salerno. Poreklom iz imućne porodice, bio je osuđen na doživotnu kaznu zatvora zbog ubistva iz ljubomore. Nakon četiri godine uspeo je da pobjegne iz tamnice. U romantičnoj interpretaciji, vođa razbojnika bio je pobožni sveštenik koji je, zbog poniženja do kojeg je došlo greškom pravosuđa, postao nemilosrdni bandit: čim je pobjegao iz zatvora, navodno je na nekom zabačenom posedu silovao jednu seljančicu, pobio sve prisutne i pokrao sav novac koji je pritom našao. Potom je u Abrucu* osnovao tajno društvo *Odlučni*.

Anikjariko je dobro znao šta čini srž tajnog društva, tako da je stvorio moćnu i opasnu organizaciju s naizgled političkom podlogom koja je, navodno, stremila stvaranju Republike Salerno. Bila je i ostala skup propalica koje su, u malim bandama, pod čvrstom rukom Anikjarikovom, harale izmučenom južnom Italijom, pljačkajući, krađući i uzimajući mito. Tako je nastalo kriminalno tajno društvo, iz koga je posle nastala *Kamora*** (*Cammora*), mafijaška organizacija napuljskog regiona.

Anikjariko je bio prisiljen da osnuje sopstveno tajno društvo jer kao izbegli zatvorenik nije mogao da se priključi Društvu lončara ministra policije Kanoze, a časna *Karbonerija* nikada ne bi prihvatila čoveka njegovog profila.

Njegovi *Odlučni* vladali su šireći strah, a njihov moto je glasio: „Žalost, smrt, strah, borba.“ Kada bi neki seljak ili trgovac dobio pismo ovog tajnog saveza ispisano krvlju, znao je da mu sleduje smrtna kazna ukoliko ne ispuni postavljene zahteve. Ma koliko da je forma ličila na operetu, ritual je bio krvav. Anikjariko je bio naočit muškarac, stalno okružen ženama, ali se prsio i svojim ubistvima.

* Pokrajina u središnjoj Italiji koja izlazi na Jadransko more. (Prim. prev.)

** *Kamora* je ime za napuljsku mafiju koja je i danas veoma aktivna. (Prim. prev.)

Teški uslovi života južnoitalijanskog naroda, koje je on dodatno otežavao, doveli su do velikog priliva članova u njegov tajni savez. Na vrhuncu moći *Odlučni* su brojali 40.000 članova. Ime „Odlučni“ nije bilo puko hvalisanje. Luda odvažnost i sreća zaslužne su za stvaranje legende o Anikjarikovoj neranjivosti i paktu s đavolom. Rado se prepričavala dirljiva priča o mladom, nežnom svešteniku prema kome se loše postupalo i koji je nepravedno osuđen, pa je posumnjao u Boga, te ga je posle svojim izuzetno nepriličnim životom izazivao. Stvarnost je verovatno bila mnogo prozaičnija: najverovatnije mu je posle neuspele crkvene karijere bio zaprečen i svetovni put, tako da je samo silom, ubijanjem i osnivanjem tajnog društva uspeo da dođe do moći i uticaja. Da je želeo da postane veliki gospodar, postalo je jasno kada se, ne bez izvesne doze naivnosti, prozvao predsjednikom imaginarne Republike Salerno.

Krvavi san Čirija Anikjarika nije dugo trajao. Zahvaljujući Austrijancima i jednom generalu irskog porekla, koji se uz to podrugljivom voljom sudbine zvao Čercč* (*Church*), odbegli sveštenik je konačno bio opkoljen i uhapšen na jednom posedu zajedno sa dvesta pedeset svojih sledbenika. Po legendi, sve romantičnijoj kako vreme odmiče, pogodio ga je dvadeset jedan metak, od toga četiri u glavu. Uprkos tome on je još bio živ, tako da je svojim oružjem ispalio srebrni metak sebi u srce. Tek je taj metak, navodno, napokon uspeo da usmrti ovog razbojničkog komandanta i vođu tajnog društva.

Bilo kako bilo, Anikjariko je iskoristio organizacioni okvir tajnog društva i podražavao *Karboneriju* u mnogo čemu. Pored beskrupuloznosti, uspon mu je omogućila pamet, a propast mu je donela taština.

Početakom 19. veka na jugu Italije su se pojavile tri osnovne, gotovo čiste forme tajnih organizacija: *Karbonerija* kao političko tajno društvo koje se kasnije razvilo u političku stranku, *Kaldeari* kao

* Engl.: crkva. (Prim. prev.)

represivno tajno društvo koje je delovalo po nalogu vlade, i *Odlučni*, tajno društvo koje je funkcionisalo kao kriminalna organizacija.

POREKLO KARBONARA

Za *Karboneriju* je važio strogi obred pristupa, između ostalog i zbog toga da je neprijatelji ne bi podrivali i špijunirali, što se, ipak, nije moglo uvek sprečiti. Počeci ovog moćnog društva obavijeni su tamom, ne samo zbog toga što tajni zaverenici nisu mnogo raspoloženi za razgovor, već i zato što na drugoj strani mogu biti vrlo pričljivi, ponajviše kada se radi o njihovoj prošlosti. Istraživanja može propasti i zbog previše kao i zbog premalo tragova. Da bi dobila na legitimitetu i pokazala se kao časna, s nedodirljivim autoritetom, sva tajna društva kreiraju sebi uzvišeno poreklo koje seže daleko u prošlost. Neretko i Biblija priskače u pomoć kod problematične genealogije, i pritom društvo dobija oreol svetinje.

Tako karbonari tvrde da potiču još iz vremena Filipa Makedonskog. Inspiraciju su našli u rimskoj mitologiji, u mitu o čuvenom utemeljivaču grada Rima – Eneji. Ali Eneja je bio poraženi izgnanik koji je tražio trajni egzil, novu domovinu. Filip, s druge strane, nije bio samo uspešan kralj i ujedinitelj Grčke, nego i otac vladara sveta Aleksandra Velikog. Povrh toga je za učitelja svom sinu odabrao Aristotela, jednog od najvećih filozofa onog vremena, čiji su život i misao predstavljali uzvišenu legendu. Sve ovo do sada rečeno nije stajalo u suprotnosti s katolicizmom jer se Sveti Toma pobrinuo da paganin Aristotel u hrišćanskom smislu postane pogodna ličnost. I pored toga su se karbonari izgleda okrenuli protiv Filipa Makedonskog u korist njegovog protivnika, Filemona iz Tebe.

Slično kao kod slobodnih zidara i drugih tajnih društava, ime karbonari (ugljari) upućuje na srednjovekovno esnafsko društvo. U rasparčanoj Italiji od srednjeg veka pa sve do ranog novog veka

uvek su negde vladali rat, zavada ili neprijateljstvo. Zemljom su harale lutajuće bande nezaposlenih plaćenika, bivših seljaka i onoga što se nazivalo lumpenproletarijatom. Da bi se odbranili od njih, ljudi su morali da stanu rame uz rame i pomažu se međusobno. Za ugljara, koji radi u šumi i van civilizacije, takvo zaštitničko društvo predstavljalo je životno osiguranje. Da bi se međusobno prepoznavali, izmislili su lozinke i tajne znakove.

Italijani koji su se vratili s putovanja po Francuskoj, doneli su vest o društvu *Drvoseča* (franc. *Les fendeurs*). Pod tim imenom je oko 1747. godine nastala masonska loža koja vodi poreklo od srednjovekovnog esnafskog društva drvoseča. Njihovo mesto okupljanja zvalo se „chantier“, što na francuskom znači gradilište, ali i skladište za drva, a članovi su se između sebe nazivali „cousins“, rođacima. Podstaknuti francuskim oživljavanjem tajnih strukovnih društava, italijanski državljani, priželjkujući promenu u političkim odnosima radi stvaranja nacionalne države, po povratku u svoju zemlju krenuli su tajno da se udružuju u *Karboneriju*. Uticaj slobodnih zidara i posebno iluminata više je nego očigledan.

Zabrane kao što su verдикт iz 1814. godine, koji je doneo južno-italijanski prethodnik Ferdinanda I, ili preteče bule pape Pija VII iz 1815. godine da će ih ekskomunicirati, nisu nimalo smanjile ogroman priliv članova u društvo, niti njegovo širenje po celoj Italiji.

Iskustvo burnih godina sukoba koje je Pije VII sa svojim saveznicima prebrodio pomoću velikog umeća, hrabrosti i mudrosti, nije dozvoljavalo nijednu drugu odluku nego da se karbonari izopšte iz crkvene zajednice. Kao prvo, zahtevali su ujedinjenje Italije. To bi značilo ukidanje papske države koju su ne tako davno branili od Napoleonove najezde. Ako se Pije VII usudio da pruži otpor moćnom caru u Parizu, zar je mogao sada, samo nekoliko godina kasnije, da prihvati pokret za nacionalno ujedinjenje Italije? To bi automatski vodilo ukidanju papske države.

Kao drugo, Pije VII je preživeo jakobinsku diktaturu, tokom koje su pljačkani manastiri, 40.000 katoličkih sveštenika je bilo

prognano iz zemlje, na hiljade ubijeno, giljotinirano, streljano rukom lokalnih moćnika ili pretučeno na smrt, da bi se na kraju umesto hrišćanstva utemeljio krvoločni i prostački „Kult najviših bića“. Mada su ga karbonari ubeđivali da su dobri katolici, papa se vrlo dobro sećao da su 1789. godine jakobinci na početku isto to tvrdili. Zbog toga je za Pija VII jedino ispravno bilo da im se suprotstavi od samog početka. Sa silama Svete alijanse se složio da se odbace ideje o konstituisanju ustava i narodnog suvereniteta. U Francuskoj se videlo čemu to vodi.

Diktatura jakobinaca je prouzrokovala veliku štetu prosvetiteljstvu jer je prvi put i s terorističkom odlučnošću pokazala svoju mračnu stranu – mogućnost totalne diktature u ime progressa i jednakosti. Konzervativne snage su u tome skoro prirodno videle zaveru prosvetiteljskih tajnih društava.

Ovde mora da se pravi jasna razlika: oni nisu naišli na neku veliku i međudržavnu zaveru, ali su se sve indicije uklapale u tu sliku. Špijun Pjetro Dolče (Pietro Dolce) izvestio je 1815. godine državnog kancelara grofa Zauraua (Saurau) u Beču da su *Karboneriju* formirali iluminati iz Napulja, kojima pak upravljaju londonski slobodni zidari. Činjenica je da su postojale lične veze, ali i jednostavno objašnjenje za to: pošto su vodeći članovi tajnog društva bili i deo visokog društva u južnoj Italiji, engleski izaslanik lord Bentink (Bentinck) često ih je sretao u svom poslu ali i na zvaničnim prijemima, a nije ništa znao o njihovom dvostrukom životu – zvanično, naravno. Tako su se sasvim javno i najprirodnijim putem stvarali kontakti s jednim ubeđenim predstavnikom engleskog liberalizma.

Moramo paziti da sasvim normalnim događanjima ne damo prizvuk konspiracije samo zato što ih posmatramo iz ugla tajnih organizacija. Inače, postoji opasnost da sami postanemo žrtve teorija zavere i da banalne činjenice tumačimo kao misteriozne spletke.

U svakom slučaju, pomenuti špijun je u svom izveštaju o poreklu *Karbonerije* naveo da ime potiče od malog manastira San

Karbone (San Carbone) u kome su se zaverenici ponajpre okupljali. Dolče nije sumnjao da su nemiri liberalna zavera iluminata i slobodnih zidara protiv zakonskih vladara Evrope i da je na čelu urote u Italiji stajala *Karbonerija*. Ukazivanje na mali manastir u kome je društvo navodno bilo osnovano, dovelo je karbonare kao urotnike u vezu s jakobincima, koji su takođe svoje ime dobili po mestu okupljanja, bivšem dominikanskom manastiru Sen-Žak u Parizu. Tako su karbonari postali italijanski pandan akterima Francuske revolucije, vladavini bezakonja, samovolje i zavisti, koja je bila odgovorna za hiljade „legalnih“ ubistava.

Kada su Austrijanci i njihovi italijanski vazali postali svesni aktivnosti *Karbonerije*, organizacija je već bila veoma moćna. Dolče je bio potpuno u pravu u svom izveštaju kada je skoro panično javio da je „sekta u novom ruhu, kao *Karbonerija*, zadobila za sebe administraciju, vojsku i skoro sav po prirodi vatren i lakoveran narod“.* Zapravo, *Karboneriji* i iluminatima zajedničko je bilo to što su obe organizacije sledile politički program. Uz to su se karbonari svesno izjašnjavali kao katolici i time osvojili srca južnoitalijanskog stanovništva, počev od najjuticajnijih i najstarijih porodica do malih obučara ili siromašnih seljaka. U stvaranju svojih obreda ugledali su se na slobodne zidare i društvo *Drvoseče*. Vodeći članovi su već bili slobodni zidari i verovatno su to i ostali, kao, na primer, Đuzepe Macini (Giuseppe Mazzini), koji je kasnije osnovao još jedno, daleko uticajnije tajno društvo, *Mladu Italiju* (*Giovane Italia*).

Izborna parola karbonara je glasila: „Čišćenje šume od vukova.“ Ne treba mnogo mašte da se shvati značenje, simbolika je suviše očigledna: vukovi predstavljaju najpre Francuze, potom Austrijance i njihove saveznike, a šuma predstavlja Italiju. U šumu je, inače, jednom zalutao i Dante, sredinom svog života, što je opisao u *Božanstvenoj komediji*.

* Lennhoff, Eugen: *Politische Geheimbünde* (Politički tajni savezi), Band 1, Zürich/Leipzig/Wien, 1931.

RITUALI PRIJEMA I NAPREDOVANJA

Kao u svim tajnim društvima i u *Karboneriji* su se posvećeni razlikovali po stepenu koji su dostigli unutar organizacije. Tajno znanje se novopridošlima nije odmah saopštavalo, kao ni ciljevi društva. Neofit je prvo morao da se dokaže i savlada gradivo koje je odgovaralo njegovom stepenu. Kada bi se pokazalo da je dovoljno diskretan, pouzdan, hrabar i razborit, bio bi unapređen u sledeći stepen i saznavao bi više.

Glagol „uputiti“ (nekoga u tajnu) tačno opisuje činjenično stanje koje važi za sva tajna društva. Zato se isplati da se malo zadržimo na ovim ceremonijama. Iako nam danas tajno znanje izgleda banalno, ono je dobijalo poseban sjaj, auru i neumoljiv šarm tek kroz ritual prijema članova na svaki viši nivo. Može se reći da svaki stepen predstavlja novi savez koji po svojoj strukturi podseća na luk sa mnogo slojeva. Čudesno emotivno, skoro halucinantno delovanje ove ceremonije može se uporediti s rukopoloženjem sveštenika u Katoličkoj crkvi – za vernika ono predstavlja jedinstven mistični doživljaj koji prodire do poslednjih slojeva njegove svesti. Novoprimitveni se oseća kao ponovo rođen, kao da za njega stvarno počinje novi život, što u neku ruku i jeste slučaj – samo što i ovde postaje jasno u čemu je problem: stari život ostaje kao kamuflaža novog, o kome niko spolja ne sme ništa da zna i on egzistira samo u organizaciji, u istinskom mestu svog postojanja. Društvo postaje stvarnost, dok se stvarnost van njega pretvara u svet privida.

Svećani obred prijema kandidata na viši stepen izvodi se s velikom ozbiljnošću i – kao kod svih ceremonija – pomoću brižljivo osmišljene dramaturgije koja kandidata uvodi u simboličan prikaz istorije društva. U ovom procesu on postaje deo istorije svoje organizacije. Kao kod svih važnih obreda, tu su iznova inscenirani najvažniji događaji manje ili više verodostojno prikazane rane ili

mistične prošlosti društva. Svaki ritual postaje predstava, učesnik je upućen u tajnu koju na svom nivou sme da sazna.

Sva tajna društva poseduju jednu religioznu strukturu u čijem središtu stoji arkanum, velika tajna koja se kandidatu obelodanjuje postepeno i u zavisnosti od njegovog položaja u tajnom društvu. On nikada ne saznaje sve pre ili tokom pristupanja u organizaciju, to jest najveću tajnu. Teško je zamisliti da neko naslepo pristupa društvu o čijim ciljevima ne zna mnogo ili pak ništa i čije mu vođe nisu poznate. Ali radi se upravo o slepom poverenju, odanosti društvu, borbi ili zalaganju za pravednu stvar.

Ceo sistem počiva na slepom poverenju. Slično „rođacima“ kod *Drvoseča*, karbonari su se nazivali „buoni cugini“, dobri rođaci, a „skladište za drva“ je poslužilo za naziv mesta okupljanja - „baraka“. Za svoje lože su preuzeli ime „vendita“ ili dućan, a najviša je bila „vendita alta“ to jest najotmeniji dućan. Oblast za koju je bio zadužen jedan dućan zvala se „republika“. Doduše, nikada nije došlo do ujedinjenja različitih „republika“, tako da nikada nije postojala zajednička akcija vendita u Italiji. Posebne lože su se razlikovale po svojim obredima i stepenima. U toj samostalnosti, na koju su bili veoma ponosni, ležala je njihova ključna slabost.

Baraka je bila izdužena, pravougaona soba. Trebalo je simbolično da podseća na ugljarnik u šumi. Bila je to šupa sklepana od dasaka, s podom od utabane zemlje u koji su u nepravilnim razmacima bili zabodeni crepovi. Oskudno uređenje podsećalo je na skromno poreklo ugljara. Pokrovitelj karbonara je bio Sveti Teobald ili Tibo, tradicionalni svetac zaštitnik ugljara.

Tibo je vodio poreklo iz bogate plemićke kuće u Šampanji,* ali nije hteo da se pokori roditeljskoj želji i postane vojnik od karijere, nego je krenuo na hodočašće. Usput je zamenio svoju otmenu

* Šampanja (franc. Champagne), oblast na severoistoku Francuske. (Prim. prev.)

odeću za rite nekog prosjaka i našao prijatelja istog ubeđenja po imenu Valter. Jedno vreme su se dvojica hodočasnika zadržala u Remsu. U Petinškoj šumi su napravili isposničku keliju i zarađivali za crni hleb – što im je bila jedina hrana – radeći najgrublje poslove kod okolnog stanovništva. Uskoro, međutim, ljudi iz okoline su naslutili da su pobožni isposnici sinovi poreklom iz dobrih kuća. Ali pre nego što je ta glasina stigla i do Tiboovih roditelja, njih dvojica su već bili nastavili hodočašće i stigli u mesto po imenu Santjago de Kompostela. Legende se tu razmimoilaze. Neki smatraju da su otišli pravo za Rim, a zatim u Vičencu, drugi, opet, misle da su radili još izvesno vreme kao ugljari u švapskim šumama pre nego što su nastavili put za Vičencu.

Kako god bilo, dve godine po dolasku u Vičencu, gde je živio kao pustinjač i ugljar u šumi, Valter je preminuo. Tibo je od tada nastavio da se hrani samo vodom i korenjem. Porodica je saznala za sina i zadržana njegovim svetim ponašanjem pala mu pred noge. Biskup Verone ga je rukopoložio za sveštenika, a mnogi ugledni ljudi su ovog svetog pustinjača izabrali za duhovnog vođu. Ubrzo posle toga bolni čirevi su prekrili čitavo njegovo telo. Umro je u trideset trećoj godini, a papa Aleksandar II ga je proglasio za sveca.

U Tibou su karbonari našli svog sveca koga su smatrali trostruko uzornim i korisnim. Prvo se zarad vere i misije odlučno odrekao svetovnog luksuza. Svaki karbonar koji bi zalutao u šumu, trebalo je da se ugleda na Svetog Tiboja kome je misija bila na prvom mestu i sve joj je podredio – sreću, karijeru, ljubav i porodicu. Ako je misija to zahtevala, karbonar se svega morao odreći. Drugo, Tibo je za svoje bližnje postao duhovni vođa, kao što je svaki karbonar u odnosu na svoju misiju trebalo to da bude. I kao treće, zbog rane smrti, kojoj su prethodile užasne telesne muke, podsećao je na Hrista, koga su karbonari iz poštovanja nazivali svojim „dobrim rođakom“, dobrim rođakom celog čovečanstva. Na visokom stepenu društva, stepenu „viteza od Tebe“, ova veza

je sasvim direktna, ali kandidat mora da uradi mnogo toga kako bi postao dostojan tog stepena.

Inicijacija, prijem kandidata u društvo, odigravala se u baraci, pred karbonarima koji su sedeli na panjevima. Iznad glave velikog majstora, u sredini između svetlećih trouglova, nalazila se slika Svetog Tiboja. Na trouglovima su se nalazili simboli ili slova koji su predstavljali važne pojmove društva. Ispred velikog majstora bilo je rasprostrto crno platno na koje su uz svetlost sveća postavljani razni predmeti: belo platno, voda, so, zemlja, lišće, posude s užarenim ugljem, zelene i osušene grane, venac od belog gloga (aluzija na Hrista), klupko konca i po jedna traka crne, plave i crvene boje. Na dužoj strani platna sede su gologlave novajlije, a preko puta njih majstori prekrivenih glava. Svima su ruke bile prekrštene, desna preko leve. Oko kukova im je bio zavezan grub konopac. Sve je delovalo veoma rustično.

Kod karbonara su pomoćnici velikog majstora otvarali sednicu lože udarcima sekire. Kod slobodnih zidara – udarcima čekića. Pošto se sednica zvala „rad“, počinjala je upotrebom tradicionalnog alata.

Nakon što bi kandidat proveo takoreći čitavu večnost povezanih očiju i obmotan džakom u prostoriji za razmišljanje, jedan član bi ga dopratio do ulaznih vrata barake. Taj takozvani inicirani bi triput lupio nogom o pod i viknuo: „Majstore, dobri rođaci, potrebna mi je pomoć.“ A majstor bi iz šupe na to odgovorio: „Čuo sam poziv dobrog rođaka kome je potrebna pomoć.“

U baraku bi prvo ušao onaj koji je obavljao inicijaciju, dok bi kandidat u neizvesnosti čekao pred vratima. Između majstora i iniciranog bi usledio ritualni razgovor.

Majstor: „Moj dobri rođake, odakle dolaziš?“

Inicirani: „Iz šume.“

Majstor: „Kuda si krenuo?“

Inicirani: „U baraku časti ne bih li pobedio svoju strast, pokorio svoju volju i naučio nešto o znanjima ugljara.“

Majstor: „Šta si doneo iz šume?“

Inicirani: „Drva, lišće i zemlju.“

Majstor: „Da li si doneo još nešto?“

Inicirani: „Da, veru, nadu i ljubav.“

Majstor: „Ko je taj koga si doveo?“

Inicirani: „Čovek koji se izgubio u šumi.“

Majstor: „Šta on traži?“

Inicirani: „Pristup našem bratstvu.“*

Na poziv majstora, inicirani uvodi kandidata u baraku. Traženje pomoći podseća na to da karbonari vode poreklo od srednjovekovnih zaštitničkih društava u kojima su članovi obećavali podršku jedan drugom, dok prineto drvo predstavlja novog karbonara koji će podržati borbu za Italiju. Nije slučajnost što ovaj proces podseća na Dantea i što je bio inspirisan njegovom *Božanstvenom komedijom*. Upravo prvo pevanje u *Paklu* počinje rečima:

*Na pola našeg životnoga puta
U mračnoj mi se šumi noga stvori
Jer s ravne staze skrenuvši zaluta.
Ah, kakva bješe, mučno li se zbori
Ta divlja šuma gdje drač staze krije!
Kad je se sjetim, još me strava mori.(...)
Stazama drugim poći ti je sada,
S tog divljeg mjesta želiš li uteći;
Jer zvijer,** što daje toliko ti jada,*

* Jakob Ludwig Salomo Bartholdy: *Denkschriften über geheimen Gesellschaften im mittäglichen Italien und insbesondere über die Carbonari* (Spomenice o tajnim društvima u južnoj Italiji i posebno o karbonarima). Stuttgart, Tübingen 1822 (engl. original, London 1821).

** Pomenuta zver je vučica koja predstavlja lakomost. (Prim. prev.)

*Tim putem ne da da se kreću ljudi,
Već dotle smeta, dok im smrt ne zada;
A tako zle i divljačne je čudi,
da uvijek žudnjom nezasitnom diše
i jelo u njoj glad još veću budi.
S mnogo se zvijeri pari, i s još više
Njih će se parit, dok Hrt ne pohiti
I dok joj bolnom smrću ne kidiše.
Taj neće zemljom, novcem da se siti,
Već mudrost, ljubav, krepost su mu hrana;
Međ Feltrom će mu dom i Feltrom biti.
Italiju će spasti od zlih dana (...)**

Pošto bi kandidat bio obavešten o obavezama i ispio „čahu zaborava“, morao je da krene zavezanih očiju, u pratnji „dobrog rođaka“, na put kroz šumu, u kojoj vreba mnogo opasnosti i gde se hrabrost i postojanost novajlije stavljaju na probu. U šumi su prebivale divlje životinje, a njihove zvuke i šumove oponašali su drugi članovi. Novajlija je morao da ide kroz vatru i preko užarenog uglja. Umesto zlatu, trebalo je težiti mudrosti, ljubavi i postojanosti – jer je karbonarima pored državne bila važna i moralna obnova, izbavljenje Italije. Putovanje kandidata je simbolizovalo njegov novi životni put koji je on sad nastavljao kao karbonar i napuštanje dotadašnjeg života. Zato mu je davana „čaha zaborava“ da bi mu se stari život i vrednosti izbrisali iz pamćenja. Vatra kroz koju je prolazio predstavljala je pročišćenje tela i duše, jer samo neko ko je čist može da se ponovo rodi.

U tom, kao i u drugim obredima inicijacije izlaze na videlo drevna pravila svih rituala. Da su karbonari svesno ili nesvesno sledili te tradicije pokazuje i to koliko su ozbiljno shvatali svoju misiju i koliko su im sveti bili društvo i postavljeni ciljevi. Ti procesi su već

* Preveo Mihovil Kombol, Beograd, 1961. (Prim. prev.)

obeležavali uvodni ritual u jedno vreme kada je život bio određen jedino velikim trojstvom postojanja: rođenje, pubertet – venčanje/zrele godine – smrt. Sprovedenjem ovog rituala ljudi su odavali počast moćnom kosmološkom principu poretka, koji su mogli da iskoriste za sebe i svoje namere. Ti rituali prelaza – a svaki ritual prijema u isto vreme je i ritual prelaza iz jednog života u drugi – obično su se odvijali u sledeća tri koraka: oproštaj ili razlaz s dosadašnjim životom, prelaz ka novom životu, pristizanje u novi život odnosno prijem u novi život.

ZABORAV. „Napitak zaborava“ brisao je iz svesti dotadašnji život, pre svega određenu hijerarhiju vrednosti. Mada kandidatu nisu davana nikakva sredstva koja bi uticala na njegovu moć sećanja, traženo je od njega da simbolično i kategorično zaboravi sve što mu je do tada bilo važno.

Ali nije se radilo samo o poništavanju starog, već i o omogućavanju novog. Za srednjovekovnu mistiku, koja je dala važne podsticaje i tehnike u razvoju tajnih društava, jedan od uslova inicijacije je bilo „pražnjenje“ duha kako bi Bog uopšte mogao da se doživi.

Dakle, nije se radilo samo o tome da se staro zaboravi, već mnogo više o tome da se stvori prostor za novi život karbonara. Zbog toga su kandidate nazivali „paganima“. Time se pristup tajnom društvu izjednačavao s krštenjem. Nemački slobodni zidari su sve one koji nisu bili članovi nazivali „profanima“, to jest neupućenima.

Tajna društva i danas žive od toga da svojim članovima uvek iznova daju osećaj da predstavljaju elitu, da su nešto veoma posebno. Kandidat se izdvaja iz mnoštva i postaje individua, iz beznačajnog života mase postaje neko važan i bitan. Uzdiže se onaj koji pripada redu izabranih, u ovom slučaju *Karboneriji*.

PRELAZ. Posle obreda prekidanja s prošlošću počinje obred prelaza koji se sastoji iz pročišćenja i dokazivanja. Kod karbonara on je prikazan kao putovanje kroz šumu. Često je šuma „paganinu“, čije su oči bile vezane i koji stvarno nije znao gde se nalazi, jednostavno bila dočaravana u baraci ili ispred nje. Iako sve zvuči kao čista igrarija, novajlija je ovo doživljavao kao opasnu avanturu jer izraz „slepo verovanje“ podrazumeva poverenje „na život i smrt“. Da li će se kandidat, želeći da postane član, kao karbonar vratiti kući ili se neće vratiti nikada, to se unapred nije znalo. Ne samo da mu je pretila opasnost od društva *Kaldeari*, nego i od činjenice da nije bio upućen u sve moguće posledice političkih aktivnosti *Karbonerije*. Mada je podsećao na veliku operu, on se događao u životu – makar i u nekom tajnom delu – a nije se umiralo na velikoj bini, već verovatno u nekom skrivenom dvorištu života, na nekom usamljenom proplanku u šumi. Životni put preobraćenja „paganina“ u karbonara završavao se tako što su mu na trenutak prislanjali komad žara na grudi. Surovi bol je sigurno podsećao na ubod noža, prodirući sve do srca.

PRIJEM. Sada je kandidat napokon stigao do trećeg dela rituala, samog čina prijema, ali samo ako je prebrodio sva dosadašnja iskušenja. Skinuli bi mu povez sa očiju, zatim je morao da klekne na belo platno i da se zakune svojim životom da će biti odan i apsolutno poslušan društvu:

„Zaklinjem se na ovaj krst i na ovo užareno železo da ću odgovorno čuvati tajnu *Karbonerije* (...) Kunem se svojim dobrim rođacima da ću im pomoći u hitnom slučaju onoliko koliko moje moći dozvoljavaju, kao i da neću ugroziti čast njihovih porodica. Prihvatam i zaklinjem se da, ukoliko prekršim reč, moje telo može da se raskomada i zapali i da se pepeo razveje niz vetar kako bi moje ime